

SOBRE DERIVATS POPULARS CATALANS DEL GERUNDIU

Joan VENY
Institut d'Estudis Catalans
Universitat de Barcelona

1. Arran de la publicació de l'article de Mª Elena Azofra sobre l'herència del gerundiu llatí en les llengües romàniques (2009), em proposo comentar uns quants derivats populars catalans que no hi han estat tinguts en compte i, de passada, fer algunes matisacions sobre els exemples adduïts.¹

2. Com és sabut, les llengües romàniques han mantingut el gerundi llatí dins la flexió verbal (cat. *cantant* < ant. *cantan* < CANTANDO), però generalment han perdut el gerundiu o participi passiu de futur com a adjectiu verbal (llat. CANTANDUS 'que ha de ser cantat'); només en queden residus en alguns elements de caràcter nominal (substantius i adjectius) que l'autora de l'article analitza pel que fa a diverses llengües. Aspectualment presenten l'acció en sentit prospectiu i pròxim a realitzar-se, oposats a l'adjectiu verbal en -TUS (*cantat* < CANTATUS), que expressa una acció acabada.

Es tracta en general de llatínismes o de substantius i adjectius formats sobre el model llatí amb el suf. verbal -ANDUS, -ENDUS (*venerandus*, *reverendus*), sovint en la forma femenina -anda, -enda (*propaganda*, *corrigenda*) que ha donat també força descendents populars en les llengües romàniques (cf. Meyer-Lübke 1890-1906, § 512).

I.

3. L'autora reuneix un corpus en quatre llengües (castellà, italià, francès, català), dividit en quatre apartats: faré algunes precisions i comentaris sobre els mots romànics adduïts en l'article esmentat així com addicions de l'àmbit també romànic i sobretot català.

3.1. Adjectius, com cast. *reverendo*, it. *reverendo*, fr. *révérend*, cat. *reverend*; els altres exemples del català són: *colend*, *estupend*, *horrend*, *infand*, *nefand*, *pudend*, *reverend*, *tremend*, *venerand*, *vitand*; tots ells són evidents llatínismes, presents en l'estànd-

1. Em plau expressar la meua gratitud a Cosme Aguiló, Josep Martines, Josep Massot i Vicent Beltran per diverses informacions i ajuts bibliogràfics.

dard, tret de *infande* ‘indigne de dir-se’, i *venerand* ‘digne de veneració’, els dos usats per Llorenç Ribet (DCVB).

3.1.2. Segons l'autora de l'article, els derivats catalans «son posteriores a los de las demás lenguas» (p. 38), afirmació que s'hauria de matisar, car, si prenem com a punt de referència el castellà, *colend* ja es troba en català des del s. XIII (en castellà, *colendo* no coneix documentació) mentre que *nefand* i *reverend* ja tenen vida el s. XV (el der. *nefandí* ‘incestuós’, ja el s. XIII), com els cast. *nefando* y *reverendo*; així mateix, *venerand* («venerando», *Dicc. Aguiló*) és del s. XVII, com el cast. *venerando*.² La resta són d'aparició tardana i alguns d'ells poden haver arribat a través del castellà: *estupendo*, *horrendo*, *tremendo*. Els tres figuren entre els «barbarismes» de Cortiella (1981), però *tremend* ja es troba en un text del s. XV («tremement», DCVB) i *horrenda* en un document de 1561 (*horrendo* en 1619); podria haver ajudat a les variants en -o una formació analògica a partir del femení *stupenda*, *horrenda*, *tremenda*, així com una possible adaptació llatinitzant (semblant a la de *dialecto* ← DIALECTUS, *catàlogo* ← CATALOGUS). *Pudend* ‘vergonyós; parts pudendes ‘òrgans genitals’, no acollit al *DIEC*, figura al *GDLC* d'Enciclopèdia Catalana.

Esdevinguts substantius propis, *Venerand* i *Veneranda* figuren al martirologi romà, el primer, màrtir a Troyes, i la segona, verge i màrtir a França; aquest darrer nom, poc freqüent al domini català (única citació, Ferrer 1980) així com a Itàlia («in altri tempi fu abbastanza commune, é sentito oggi come troppo pesante e austero» [Tagliavini 1982, I: 390]).

Sense apartar-nos de l'onomàstica, cal afegir a la llista *Perseveranda* (única citació, Ferrer 1980), també dita *Pecine*, *Pezenne*, *Pexine*, sembla que nascuda a Espanya i fugida a l'oest de França, on va donar nom a diverses poblacions (BS, s.v.), però en sabem poca cosa segura, sense que hagi deixat descendència antroponímica.

II.

4.1. Substantius femenins com cast. *leyenda*, it. *leggendallegenda*, fr. *légende*, cat. *llegenda*. Els altres exemples del català són *addenda*, *agenda*, *bevenda*, *fatxenda*, *miranda*, *prebenda*, *propaganda*, *reprimenda*, *vianda*.

4.1.2. Es tracta en general de manlleus, realitzats en èpoques diferents, d'antics neutres llatins plurals substantivats com a femenins, amb el sentit passiu i d'obligació. Entre els més antics figuren *ofrenda* o *oferena* (< OFFERENDA), *bevenda* (< BIBENDA), esdevingut popular, i *prebenda* (← PRAEBENDA ‘que s'ha d'oferir’), tots ells documentats des de Llull; també ho són *llegenda* (s. XV) i probablement *miranda* ‘mirador’, mot comú i normatiu (desde el *DG* 1932), que, tot i no tenir atestacions antigues (només com a nom de persona), té força petges en la toponímia rossellonesa, principatina, valenciana (*Onomasticon*) i balear (*La Miranda*, Algaida [Mascaró], Santanyí, Cabrera [Cosme

2. Les dades documentals són preses del DCVB, DCEC i Terreros.

Aguiló]), *Sa Miranda*, Escorca, *Ses Mirandes*, Campos [Mascaró], *Na Miranda*, S'Alqueria Blanca [Aguiló]), amb una probable masculinització *Es Mirant* (Escorca, Santanyí [Mascaró]) i sense que falti com a antropònim (*Sa Rondaia d'en Mirando*), a més de conèixer el tractament popular de reducció del grup -ND- > -n- (exemple: *manar* < MANDARE) en els topònims *Roca Mirana* (Conca de Tremp) (DECat, V, 699b-700a) i *Mirarella* (< *Mirandella*; veg. els derivats, mots comuns, *mirandell*, *mirandelles*, *mirandalles*, DCVB); el mateix tractament que trobem en el segon element dels doblats ant. *ofrenda/of(e)rena* i *prebenda/der. prevener* 'escolanet de cor'. ant. *provener* (DCVB, DECat IV, 773, a, b).³

En canvi, són de cronologia tardana *addenda*, *agenda* (1925), *propaganda* (1839), i *reprimenda*, possible manlleu al fr. *réprimande*, on es documenta des de 1552, amb derivats com *réprimander* (1535) i *réprimandable* (1836), que mostren el seu arrelament, però que podria haver arribat al català a través del cast. *reprimenda* (1737). El fr. *propagande*, format a partir de la locució llatina (CONGREGATIO DE) PROPAGANDA FIDE, institució fundada per Gregori XV el 1622 per a expandir la religió catòlica, va passar al llenguatge polític arran de la Revolució francesa (1790) i després va ampliar el seu significat (DHLF).

4.1.3. Als exemples del francès es podria afegir el mot medieval *jurande* 'càrrec de jurat; cos dels jurats; temps d'exercici d'aquest càrrec' (TLF) i els del castellà, amb la forma colombiana *cogienda* (Moliner).

III.

4.1.4. Mots que ens han arribat a través d'una altra llengua, i que generalment resulten opacs semànticament, tot i conservar el sufix originari:

fatxenda és «pres de l'it. *faccènda* 'feina a fer, afers' en frases com *avere molte faccènde* 'tenir molta feina, molts negocis', d'on *Dottor Faccènda* o *Ser faccènda* 'qui es dona aires de tenir molta feina; aqueferat; etc.' provinent del llat. FACIENDA 'coses a fer', documentat al s. XVII en cançons populars (DECat). Var.: *fatxanda* (Moreira). Per al castellà *fachenda*, dona l'origen italià Terreros: «*faccènda*, pronunciada la *c* como *ch*, como los italianos, cuya és la voz». Labèrnia (1839) registra el mot amb el sentit de 'vanitat, presumpció' i *fatxender*, amb el de 'va, presumit'; és ric en derivats: a més de *fatxender*, cal notar *fatxenderia* (Pere Coromines), *fatxendejar* (Labèrnia 1839), *fatxendar* (N. Oller), *fatxendís* (1776 DCVB), *fatxendós* (N. Oller).

vianda, pres del fr. (ja antic) *viande*, que procedeix del llat. VIVENDA 'allò de què s'ha de viure'; ja està documentat en català des del s. XIII i és una mostra de la seva vitalitat la profusió semasiològica a la qual ha donat lloc, segons les àrees geogràfiques: 'menjar en general', 'verdura', 'carn', 'carn d'olla', 'escudella o olla barrejada', 'amanida', 'menjar per anar al camp', 'pasta de sopa', etc. (cf. ALDC, II, mapa 386). Cf. *vienda**.

3. Vg. també els derivats *mirandell*, *-a*, *mirandalles*, *mirandelles* (DCVB).

4.1.5. Mots amb tractament popular o semipopular, absents de la llista d'Azofra:

lavanda 'espígol, aigua de lavanda', documentat tardanament en el corpus normatiu (DIEC 1995), però que ja apareix el s. XVII en Agustí, en el seu *Llibre d'agricultura*, on no falten els gallicismes, com l'esmentat (*DHLF*, s. XIV). Adaptació del llat. *LAVANDA* 'que s'ha de rentar; que serveix per a rentar' perquè la planta servia per a perfumar la roba.

hisenda és una adaptació del cast. *hacienda* («castellanisme avui ja paït i tolerable», *DECat* III, 927a, procedent del llat. *FACIENDA*, i que coneix una variant vulgar *hargenda* (*ibídem*). Vg. *faena*, *feina*.

eivissenc *vénda* 'petita demarcació en què es divideixen les parròquies d'Eivissa' (< 'torn, tanda', pel fet que el salpàs s'efectuava per torns), procedent del llat. *VICENDA*, der. de *VICE* 'vegada'; també cat. ant. (*DECat* IX, 76-77) i men. (Veny1999: 135).

faena, *feina* deriven del llat. *FACIENDA* 'les coses que s'han de fer'; *faena* (s. XIII), del val. i cat. nord-occidental, és la forma primitiva que aviat, en cat. or., va passar a *feina* (s. XIV). Vg. *hisenda*.

En canvi, resulta transparent *vivenda**, adaptació del cast. *vivienda*, no admès per la normativa, que ja disposa de *habitatge*;⁴ coneix una certa tradició en mallorquí (Figuera, Joan Alcover); a confrontar, pel que fa al seu origen, amb *vianda*.

IV.

5.1. Substantius masculins com cast. *dividendo*, it. *dividendo*, fr. *dividende*, cat. *dividend*. Els altres mots del català són: *addend*, *memoràndum*, *minuend*, *multiplicand*, *radicand*, *referèndum*, *subtrahend*, *sumand*.⁵ El castellà és l'única llengua que alterna la forma llatina amb la romanitzada en els casos de *memorandum/memorando*, *referendum/referendo*.

Es tracta de tecnicismes sobretot matemàtics introduïts en francès al s. XVI, *dividende* a partir del llat. *dividendus*, i *multiplicande*, a partir del llat. *multiplicandus*, i transmesos al castellà i al català, on com a conseqüència d'una formació escolar en castellà, van entrar sota segell castellà (*dividendo*, *minuendo*) per ser restituïts en *dividend*, *minuend* durant el redreçament de la llengua.

5.1.1. Una unitat catalana, sense rèplica en les altres llengües, és *augend* 'quantitat a la qual és afegida una altra' (< llat. *AUGENDUS* 'que ha de ser augmentat', del verb *AUGERE* 'acréixer, augmentar'), figura al *DG* i el *DIEC* (no recollit al *DECat*), però n'ignorem la font; no coneix paral·lelisme en les altres llengües romàniques; de tota manera hem recollit algun testimoni de la seva difusió al Principat en les escoles de la República.

Memoràndum deu haver passat al castellà i al català des del francès, on es registra en 1777 com a terme diplomàtic i en 1840 en el sentit de 'quadern, llibret on hom s'apunta allò que vol recordar' (*DHLF*). *Referèndum* deu ser tributari al fr. *référéndum*, usat primer en

4. El val. *habitança* «lamentablement desdenyat, que hauria permès prescindir del bàrbar *vivienda*, avui calcat com a *vivenda*» (*DECat* IV, 772 b), no és normatiu.

5. López del Castillo (2002: 172) afirma que el suf. *-end*, *-enda* forma adjectius, però alguns dels seus exemples (*subtrahend*, *dividend*) són substantius.

l'àmbit jurídic (1750) i després (1874) referit a la votació del cos electoral sobre una mesura constitucional o legislativa (*ibídem*), però la via de penetració hauria estat el castellà.

V.

6.1. Amb (possible) moció de gènere com cast. *doctorando/-a*, it. *dottorando, -a*, fr. θ , cat. *doctorand*. Els altres mots del català són: *confirmand, educand, examinand, graduand, ordenand*.

6.1.1. Pel que fa a l'acceptació de la moció de gènere en la normativa, cal dir que *educand, examinand* i *graduand* apareixen amb variació de gènere des del DG 1932; que *ordenand*, sols masculí al DG 1932 i 1964, d'acord amb la norma eclesiàstica de conferir ordes sacramentals només als homes, rep forma femenina des del DIEC 1995; i tant *confirmand* com *doctorand*, absents del DG 1932 i 1954, s'introdueixen en el DIEC 2007 amb els dos gèneres.

VI.

7. Altres mots catalans no tinguts en compte en l'estudi d'Azofra:

7.1. Amb el sema 'allò que s'ha de + verb' o 'el fet d'haver de + verb' *corrigenda* 'fe d'errates', del llat. CORRIGENDA 'les coses que s'han de corregir'; no entra al corpus normatiu fins al DIEC 1995.

escuranda 'vaixella pendent d'escurar' («L'aigüerada» DG 1932, 1954; «Aigüerada» DIEC; els dos diccionaris prenen el mot del *Diccionari dels dialectes catalans*, aprofitat per Griera 1935 «Multitud de plats, de vaixella, etc. que s'ha de rentar: Quina *escuranda* tindrà, avui, la pobra minyona, amb tanta gent a sopar...» (Tortosa). Recollit també a Ulldecona (enquesta personal).

*esperanda** «plantón hecho esperando a alguien. Ex.: Quina *esperanda* tan llarga!» (*Dicc. Aguiló*; reproduït en el DCVB). No figura al DIEC.

top. *Ses Variandes* (Santa Margalida [Mallorca]) (Mascaró 1952-1962)

7.2. Amb el canvi semàntic cap a 'resultat de l'acció del verb':

aviando 'les coses de menjar' (Elx) (informació de Josep Martines); derivat de *aviar*, o potser del cast. *avío* «provisión de víveres» (Moliner)

clariana 'clarura de la roba, porció de tela més prima que la resta' (Morella) (DCVB); 'clariana en el bosc' (nord de Catalunya, *DECat*). Segons Coromines, podria derivar d'un anterior *clarizanda** i el mall. *clarandera* (Griera 1935) (< *clareandera**) en seria un derivat; d'altra banda, segons el mateix Coromines, la forma septentrional podria ser deguda a occitanisme i la valencianomallorquina, a mossarabisme. El mot més freqüent és *clariana*.

cloenda 'clos; clausura; envà, etc.', documentat des del s. XIV; avui, mallorquí, a més de la variant *clavenda* «cada una de les posts que formen els plafons d'una porta i que

van encadellades en les barres muntants que les emmarquen» (Fullana 1974, s.v.), amb -v- antihiàtica i centralització de la *o* inicial (cf. Veny 1999b).

dienda, format sobre *dir*; «allò que es diu entre la gent, especialment allò que es diu murmurant dels altres» (*DIEC*, que amplia el significat del *DG* 1932 i 1954: «Dir, especialment de la gent» que ahora ho pren del *Dicc. Aguiló*; *DCVB*; ‘xarradoria, xafarderia, rumor’ (usat per Enric Valor, de Castalla)

guisanda ‘allò que es guisa’ (El Pinós, *ALDC*, 379); derivat: *guisandero* ‘guisador; cuiner’ (Tortosa, Moreira Folk. 402, ap. *DCVB*, s.v. *guisander*); *fer la guianda* ‘preparar el dinar’ (Sineu, *ALDC*). No *DCVB* ni *DIEC*.

llepolanda adj. i m. i f. ‘llépol; llaminer’ (Ulldecona, enquesta personal); amb canvi metonímic.

mamanda ‘la beguda’ (Marina Baixa).

ministranda «allò que es treu a la taula per mejar (Lluçanès)» (*DCVB*); derivat de *ministrar* ‘servir a taula’.

alguerès *mudandes* ‘calçotets’ (Sanna 1988), catalanització de l’it. *mutande* (s. XIII) < llat. med. *MUTANDA* ‘coses que s’han de mudar’ (Battisti-Alessio).

papanda «(vulg. i fam) El menjar (val.) Martí Gadea 1908 (també citat per Martí Mestre 2003: 87); recollit a la Marina Baixa. Derivat de *papar* (< llat. *PAPPARE* ‘menjar’, Ernout-Meillet)», que ha donat lloc a compostos dialectals com *papa-rates* ‘ocell semblant a l’esparver’, *papaorelles*, *papapolla* o *papaxolla* ‘estisorettes’ (*DCVB*).

sopanda «sopamenta (Martí G. Dicc.)»; cadascuna de les corretges que sostenen la caixa del cotxe (*DCVB* s.v.). La primera accepció és un derivat de *sopar*; la segona deu ser presa del castellà.

vivendo «(vulg.) Manera de viure; allò de què hom treu els mitjans de viure o no viure (Mallorca): Aprèn de fer cadires que és es teu *vivendo*» (*L’Ignorància*), ap. *DCVB*. Format sobre *viure*. El masculí s’entén per assimilació a *modo de viure*.

8. Mots atrets al sufix per assimilació formal o semàntica:

belanda ‘dona de poc seny’ (Manacor, Lluçmajor) (*DCVB*), pejoratiu de *Bel*, hipocorístic d’*habel*.

botando ‘figa tardana’, ‘oliva més grossa que les altres, pansida i mig corcada’, ‘ametlla verdosa’, ‘tàpera grossa’ (mall.) (*DCVB*);

corranda ‘tipus de dansa, lletreta que s’hi canta’, variant de *corranta* (< fr. *courante*) influït per *sarabanda*, potser també per *randa*, *ronda* (*DECat* II: 951).

correndes «Correndas. Flux de ventre. *Tenir correndas*. Patir diarrea o flux de ventre» (Labèrnia 1839); «Diarrea, desate de vientre» (Balari). Derivat de *córrer* en el sentit ‘que hom ha de córrer, necessitat de córrer’ a causa de la urgència de córrer cap a la comuna o lavabo per a la deposició; noteu el derivat *correndera* ‘corredissa’ (s. XVI; Pallars Sobirà) (*DCVB*). El punt de partida podria ser *corrences*, ben documentat.

floranda ‘margarida’ (Senterada) (*DCVB*), derivat de *flor*, per la seva grossor.

foresterando, pejoratiu de *foraster* (mall.): «*Foresterando*, en mall. vulgar [...] por desprecio» (Forteza 1915, 14, n. a); «Tanta bambolla *foresteranda*» (En Figuera 1, 1, 3, ap. Corbera 2009: 293).

grosserando, intensiu pejoratiu de *grosser* (La Roqueta, ap. *DCVB*); *grosseranda* (Alcover, Rondalles, ap. Corbera 2009: 293); variant: *grosserango* (mall.).

horabaixando adv. vulgar (mall.) «quan el sol se'n va a la posta», derivat de *hora-baixa* ‘capvespre’ (*DCVB*; Alcover, Rondalles, ap. Corbera 2009: 293).

locando, -a (Forteza 1915: 23), «esbojarrat; de cervell exaltat (Mallorca, Menorca)» (*DCVB*); format sobre el castellanisme *loco*, força freqüent a les Illes; variant: *locango*, sentit al meu poble (Campos), així com *beneitango*, *pardalango*.

malfenerando, intensiu de *malfener*, que Forteza ([1882], p. 124) inclou entre els «adjetivos vulgares en -ando»: «era un malfenerando a qui sa feyna li podia», *Rondalla de rondalles*, 1815, ap. *DCVB*.

marxando «venedor ambulat (mall., men.)» Doc. mall. s. xvii (*DECat*), 1713 (*DCVB*); també ‘pregoner’ (Ciutadella), ‘polissó’ (mall.), ‘varietat de núvol’ (*DCVB*). De *marxant* amb la terminació modificada per influència dels noms pejoratius en -ando (com *perfando*, *volando*, etc.); de *marxant*: més que per castellanisme «serà més aviat per influència del suf. mall. -ando» (*DECat* V, 605a). També *marxanda* ‘venedora a la menuda’ (*DCVB*).

morrandes «morralles, conjunt de corretges o cordes que lliguen el cap d’una bística (Oliana, Pla d’Urgell)» (*DCVB*); «llavis bruts (Ribera d’Ebre, Castelló); veg. exemples de literatura popular en Beltran 2010), (també Ludiente, Alba 1986), derivat *morranderes* «morreras, pupas o manchas en los labios» (Andolz). L’atracció de *tirandes* sobre *morralles* hi podria haver jugat un paper.

perfando «malfeiner, que va pel món sense treballar (Mallorca)» (*DCVB*. Variant: *perfant*, -anta). Potser a partir de *farfant*, -anta «brètol; home o dona enganyador, que no mereix que se’n fiïn» (Vic, Menorca)» (*DCVB*) (Doc.: Lacavalleria 1695). Mot pres de l’occ. *forfant* ‘brètol’, participi actiu de *forfar*, format de *for-*, prefix pejoratiu, i *far* ‘fer’ (*DECat* III, 889b-890a).

tirandes ‘regnes (dels bous)’ (i altres sentits; vg. *DCVB*); per a Coromines, es tractaria d’una forma secundària de *tirantes* (s. xvii) per contaminació del sinònim *rendes/regnes/retnes* (< llat. *RETINAS*), atès que, per al nostre etimologista, «-anda no és sufix propi del català, on -ANDA > -ana» (*DECat* VIII, 505b). Precisant l’afirmació del savi filòleg, caldria, d’acord amb les dades de l’*ALDC* (Q. 1501), eliminar les variants *regnes* i *retnes*, amb una única ocurrència i tenir en compte que el probable model inductor cap a -nd- seria *riendes* (o *arriendes*), amb 111 ocurrències, enfront de *rendes*, només amb 4, que seria una catalanització del castellanisme *riendes*; a favor de l’atracció de *riendes/rendes* cap a *tirandes* (< *tirantes*) advoca tant la convivència d’aquestes dues formes (loc. 133) com la seva proximitat geogràfica (*tirandes* loc. 89; (*ar*)*riendes* locs. 86, 93, 94).

volando «missatget, mosso petit per fer enviats (Llucmajor); home que va de camí, passavolant (Mallorca)» (*DCVB*; doc.: Alcover); «un que no té aturall en lloch, y se’n va d’assí y d’allà», *BDLC*, I, 1902-1903, 450, ap. Corbera 2009: 298. De *volant*, amb el suf. canviat en -ando per influència dels gerundis castellans en -ando (*DCVB*); alteració de -ardo, segons Forteza. També *capvolando* ‘eixelebrat, cap esflorat’ (Santanyí; informació de Cosme Aguiló).

9. Com a gentilici és interessant el cas de *benicarlando* ‘habitant de Benicarló’. L’únic que figura amb aquest sufix a la llista de gentilicis de Soler i Jané (1979) i al qual s’ha d’afegir *mariando* ‘habitant de Maria de la Salut (Mallorca)’.

10. Conclusions

1) La major part de mots són procedents del gerundiu llatí (*reverend, colend, etc.*), però n’hem pogut donar compte d’un bon nombre que són de formació romànica (*escuranda, esperanda, guisanda, mamanda, etc.*).

2) Una part de les formes cultes coneixen una datació antiga (*colend, nefand, reverend*), però altres són tardanes (*puvend, estupend, etc.*).

3) Alguns pertanyen a un registre molt formal (*infande, nefand*), altres són de caràcter arcaic (*colend*), altres coneixen una implantació popular (*referendum*).

4) L’antiguitat d’un mot, malgrat l’absència de documentació, pot venir estalonada per la toponímia; això passa amb els nombrosos casos de *Miranda*, fins i tot amb tractament popular (*Roca Mirana*); Coromines arriba a pensar si *rotllana* seria el resultat del llat. *ROTULANDA* ‘allò que està per enrotllar’ (*DECat* VII, 380b, 31-48).

5) Una part dels mots moderns poden haver arribat a través del castellà (*estupend ← estupendo, etc.*), especialment per mediació de l’escola (*dividend ← dividendo*); altres provindrien del francès però probablement a través del castellà (*reprimenda, propaganda, memorandum*).

6) Pel que fa a la moció de gènere, *ordenand* no rep el femení fins al *DIEC* (1995) i *confirmand* i *doctorand* no ingressen a la normativa, amb variació de gènere, fins al *DIEC* (2007).

7) Alguns mots generalment han perdut la transparència per procedir d’una altra llengua (*fatxenda, vianda, lavanda, mudandes*) o per l’evolució interna que desfigura l’estructura del gerundiu (eiv. *vénda, faena/feina*).

8) Els pocs antropònims recollits són poc o gens freqüents (*Venerand, Veneranda; Perseveranda*).

9) Entre els mots més populars: *a*) ha estat freqüent l’homonimització de parònims que han canviat el segment final per *-ando, -anda* (*corranda, morrandes, tirandes, marxando*), indicatiu de la relativa força del sufix; *b*) no presenten rèplica castellana (*horabaixando, perfando*) o el radical no ha rebut el sufix en aquesta llengua (*locando, volando*), ço que fa dubtar de la influència castellana.

10) Els mots d’origen popular són particularment freqüents a les Balears i al País Valencià; no així els cultismes que són sovint d’àmbit romànic.

11) Els mots d’origen popular pertanyen sovint a un registre vulgar, familiar, fins pejoratiu (*mamanda, papanda, vivendo, foresterando, locando, belanda, etc.*), però no els pocs gentilicis ressenyats (*benicarlando, mariando*).

12) Davant el nombre important de casos aquí recollits, podem parlar del sufix *-anda, -enda*, procedent del gerundiu llatí, present sobretot en cultismes, però que també ha generat mots populars, amb variació de gènere i de forma (*-ando, -endo*), algunes vegades per atracció paronímica, una mostra de la seva vitalitat.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALBA, Isabel (1986): *El habla de Ludiente*, Valencia, Diputació de Castelló.
- ALDC = Joan VENY - Lúdia PONS GRIERA, *Atlas lingüístic del Domini Català*, I, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2001; II, 2003; i base de dades.
- ANDOLZ, Rafael (1977): *Diccionario aragonés*, Zaragoza: Librería General.
- AZOFRA SIERRA, Mª Elena (2009): «Entre el préstamo léxico y el cultismo morfológico: la herencia del gerundivo latino en las lenguas románicas», *Revista de Filología Románica*, 26, p. 35-50.
- BALARI I JOVANY, Josep (s.d.): *Diccionari Balari*, publicado por Manuel de Montoliu, Barcelona.
- BATTISTI, Carlo - ALESSIO, Giovanni (1975): *Dizionario etimologico italiano*, Firenze: Barbèra.
- BELTRAN I CAVALLER, Joan S. (2010): *Vocabulari de cruïlla. Els mots de les Terres de l'Ebre i del Maestrat en el context del català formal*, Benicarló, Onada.
- BS = *Bibliotheca sanctorum*, X, Roma, 1968.
- CORBERA, Jaume (2009): «Sufijos particulares mallorquines», *Estudis de Llengua i Literatura catalanes*, 58 [Miscel·lània Joaquim Molas/3], p. 293-311.
- CORTIELLA, Aureli (1981): *Vocabulari de barbarismes*, Barcelona: Caixa d'Estalvis de Catalunya.
- DCVB = Antoni M. ALCOVER - Francesc de B. MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vols., Palma: Moll.
- DECat = Joan COROMINES, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 10 vols, Barcelona: Curial - «La Caixa», 1980-2001.
- Dicc. Aguiló* = *Diccionari Aguiló. Materials lexicogràfics aplegats per Marian Aguiló i Fuster*, revisats i publicats sota la cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu, Barcelona, 1914-1934.
- DHLF = A. Rey (dir.), *Dictionnaire historique de la langue française*, Paris: Dictionnaires le Robert, 1992.
- DIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona-Palma de Mallorca-València: Edicions 3 i 4, Edicions 62, Editorial Moll, Enciclopèdia Catalana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995 (2a ed., 2007).
- ERNOUT, A-MEILLET, A. (1985): *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, 4ème éd., Paris: Klincksieck.
- FERRER PASTOR, Francesc (1980): *Diccionari de la rima*, València: Impremta Ferraar.
- FORTEZA, Tomàs (1915): *Gramàtica de la llengua catalana*, [Palma], Escuela Tipográfica Provincial.
- FULLANA, Miquel (1974): *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció*, Mallorca: Moll.
- GDLC = *Gran Diccionari de la Llengua Catalana*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998.
- GRIERA, Antoni (1935-1947): *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular*, Barcelona (2a ed., 1966).

- LABÈRNIA, Pere (1839): *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona: Hereus de la Vda. Pla.
- LÓPEZ DEL CASTILLO, Lluís (2002): *Diccionari de formació de paraules*, Barcelona: Edicions 62.
- MARTÍ GADEA, Joaquín (1891): *Diccionario general valenciano-castellano*, Valencia.
- MARTÍ MESTRE, Joaquim (2003): «Notes sobre el lèxic del menjar i el beure als segles XVIII i XIX», *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes/47 [Miscel·lània Joan Veny/3]*, p. 85-114.
- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1952-1962): *Corpus de toponímia de Mallorca*, Palma de Mallorca.
- MEYER-LÜBKE, Wilhelm (1889-1906): *Grammaire des langues romanes*, 4 vols., Paris.
- MOLINER, María (1973): *Diccionario de uso del español*, Madrid: Gredos.
- Onomasticon* = Joan COROMINES, *Onomasticon Cataloniae. Els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana*, 8 vols., Barcelona, Curial - «La Caixa», 1989-1997.
- SANNA, Josep (1988): *Diccionari català de l'Alguer*, Barcelona: Regina.
- SECO 1999 = M. SECO, O. ANDRÉS, G. RAMOS: *Diccionario del español actual*, Madrid: Aguilar.
- SOLER I JANER, Josep M. (1979): *Gentilicis dels Països Catalans*, Barcelona: Millà.
- TAGLIAVINI, Carlo (1982): *Origine e storia dei nomi di persona*, 2 vols., Bologna: Pàtron.
- TERREROS, Esteban de (1787): *Diccionario castellano con las voces de ciencias y artes*, Madrid.
- VENY, Joan (1999a): *Aproximació al dialecte eivissenc*, Mallorca: Moll.
- VENY, Joan (1999b): «Centralització de o àtona en català», *Catalan Review*, 13/1-2, [Hommage Volume for Professor Joseph Gulsoy], p. 225-253.
- VENY, Joan (2003): *Esriptura i oralitat a Mallorca*, Mallorca: Moll.